

Protokoll fört vid besök den 16 oktober 2012 hos Kriminalvården, häktet Borås

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde enhetschefen Sven-Åke Jansson och Elisabeth Sjöblom den 16 oktober 2012 ett förannmält besök hos Kriminalvården, häktet Borås.

Besöken är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Besökets genomförande

Besöket inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av kriminalvårdschefen Marita Gustavsson, klienthandläggaren Christer Torstensson och vakthavande befälet Göran Nilsson. Därefter förevisades häktets lokaler. Samtal fördes med intagna och personal i häktet. En avslutande genomgång hölls med Marita Gustavsson.

lakttagelser m.m. under besöket

Organisation m.m.

Häktet i Borås har 44 platser på ett våningsplan och är samlokaliserat med polishuset i Borås. Häktet, som öppnades 1967, tar emot häktade såväl med som utan restriktioner. Vid tidpunkten för besöket fanns 42 intagna personer i häktet, varav 10 kvinnor. Beläggningsgraden varierar och under perioder finns tomma platser. Häktet i Borås tar även emot utlänningar i avvaktan på utvisning efter avtjänat fängelsestraff. Inga placeringar av utlänningar har gjorts direkt från Migrationsverkets utlänningsförvar. Häktet tar också emot intagna som av olika anledningar inte fungerar i andra häkten än i Borås. Detta innebär att häktet periodvis har intagna som är särskilt svårbehandlade.

Lokalerna, som renoverades 1996, är slitna med mycket klotter på väggarna. Hälften av bostadsrummen liksom besöksrummet målades om för fem år sedan. Enligt

häktesledningen finns det ett stort behov av ommålning och ny inredning i bostadsrummen.

Vid häktet arbetar drygt 30 personer, varav 25 kriminalvårdare. Vidare finns vakt-havande befäl, klienthandläggare, barnombud, sjuksköterska, kanslist och köksbiträden. Häktet bemannas nattetid av tre vårdare, varav två är vilande.

Under det senaste året har en rapport om våld mellan intagna och fyra rapporter om självskadehandlingar registrerats i ISAP (Kriminalvårdens incidentrapporterings-system). Inget våld eller hot har förekommit mot personalen under samma tidsperiod. Flera vårdare är obeväpnade. Några bär batong och OC-spray.

Signaler från intagna fångas oftare upp i tid av personalen än vad som är möjligt i större häkten. Om en intagen bedöms som farlig, markeras detta genom att en blå magnetbricka fästs på dörren till bostadsrummet. Vid dessa tillfällen är man alltid minst två kriminalvårdare när dörren till bostadsrummet öppnas. I övriga fall kan en ensam kriminalvårdare öppna dörren. Det finns dock alltid personal i korridorerna.

Maten lagas i anstalten Borås och värms i häktet. Frukost serveras kl. 8.00, lunch kl. 11.00 och middag kl. 16.00.

Bemötande

Det framkom inga uppgifter om att intagna i häktet utsatts för våld, övergrepp eller kränkande behandling. Enligt anstaltsledningen uppvägs den slitna miljön av personalens goda bemötande av de intagna. Vid samtal med intagna bekräftades att intagna behandlas väl.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen

Bostadsrummen är utrustade med säng, bord, bänk, stol, spegel och TV. Rummen saknar toalett, men har handfat. Dusch- och toalettutrymmen finns i korridorerna. Fönstren till bostadsrummen på det som benämns restriktionsavdelningen är försedda med gardiner. På utsidan finns en fast persiennkonstruktion med nedvinklade blad som inte går att justera. Bostadsrummen gav ett slitet intryck med flagnande färg och klotter på väggarna. I den del som benämns gemensamhetsavdelningen saknades persienner i flera rum.

Det finns en observationscell som är utrustad med en spännbädd och ett handfat. Tillsynen över en intagen som är placerad där sker från korridoren. Cellen används mycket sällan – högst några gånger om året. Bältesläggning redovisas i den intagnes journal.

I nära anslutning till centralvakten finns tre besöksrum och ett bostadsrum, som i huvudsak används för enskilda samtal med häktesprästen. Besöksrummen är inredda med bord och några stolar. Det finns inget särskilt rum för besökare med barn. Enligt vad som uppgavs från häktets sida kommer ett besöksrum att rustas upp för detta ändamål.

En intagen uppgav att han besvärades av röklukt i bostadsrummet. En annan intagen upplevde temperaturen i bostadsrummet som låg. Han tyckte också att det var ”jobbigt” att det saknades persienner i fönstret.

Inskrivning och information till intagna

Inskrivningen äger rum i ett särskilt utrymme i närheten av centralvakten. Den intagne byter om till Kriminalvårdens kläder. En suicidscreening genomförs, varefter skriftlig information om rutiner och regler delas ut. Det är vanligt att telefontolk används. Information om rutiner och regler ges även genom en särskild tv-informationskanal, som den intagne kan se på i det egna bostadsrummet. Vid tidpunkten för besöket var informationskanalen sedan en tid ur bruk. Papperskopior av informationen har i stället delats ut till de intagna.

I samtal med intagna framkom att flera intagna fått skriftlig information om regler och rutiner först samma dag som JO:s besök genomfördes. Två intagna framförde att de själva tagit reda på vilka faciliteter (som tillgång till gym), sysselsättning etc. som finns i häktet. En intagen, som vistats i häktet i två veckor, kände inte till att det finns ett gym.

För varje intagen ska utses en kontaktman. Vid samtal med intagna framkom att det kunde dröja flera dagar och upp till två veckor innan första samtalet med kontaktmannen. En intagen kände inte till att han hade en kontaktman. En annan intagen begärde själv, efter att ha varit i häktet i en vecka, att få träffa sin kontaktman.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Det finns åtta promenadgårdar för intagna med restriktioner och en för intagna som får vistas i gemenskap. På samtliga promenadgårdar är taket delvis täckt av stålgaller. Det finns också visst skydd mot nederbörd. Restriktionsrastgårdarna är ca 15 kvadratmeter. Gemensamhetsrastgården är ca 100 kvadratmeter. På gemensamhetsrastgården får högst åtta intagna vistas samtidigt. Rökning är tillåten under vistelse på promenadgård. Promenadgårdarna gav ett relativt luftigt intryck.

Isoleringsbrytande åtgärder, sysselsättning och aktiviteter

Intagna utan restriktioner träffas i grupper om högst åtta intagna. För att bryta isoleringen för intagna med restriktioner förs enskilda samtal med personalen. Andra isoleringsbrytande åtgärder är bl.a. samtal med kontaktmännen, besök av häktets uppsökare, präster, Röda Korset och genom samsittning med annan intagen. Häktet skickar fortlöpande förfrågningar till åklagare om samsittning. Samsittning medges för ungefär 65 procent av de intagna. De intagna har möjlighet till en timmes utomhusvistelse per dag, mellan kl. 9 och 11 eller kl. 14 och 16. Det finns ett gym utrustat med konditionsmaskiner. Det finns en matsal där intagna utan restriktioner äter tillsammans. I anslutning till matsalen finns ett mindre kök för aktiviteter som matlagning och bakning. Efter medgivande av åklagare kan två till tre intagna med restriktioner på måndagar äta tillsammans i köket. Matsalen används också som uppehållsrum för intagna, med tillgång till spel, böcker och TV. För att bryta isoleringen kvällstid erbjuds intagna smörgås vid 19.00 -tiden. Några intagna är syssel-

satta med städ- och tvättupdrag. Häktet tillhandahåller böcker på många språk. En bibliotekarie besöker häktet en gång i veckan.

Kontakt med omvärlden

Enligt häktets skriftliga information kan en intagen beviljas besöks- och telefontillstånd, om åklagaren inte meddelat restriktioner och andra hinder inte föreligger. Samtycke krävs av besökaren eller den som den intagna vill kontakta. Obevakade besök pågår i 45 minuter, bevakade i 30 minuter. För långväga besökare kan besökstiden förlängas.

Hälso- och sjukvård

En sjuksköterska tjänstgör i häktet vardagar på dagtid. Sjuksköterskan träffar alla intagna för samtal i nära anslutning till inskrivningen eller senast dagen därpå. För intagna som överförs från annat häkte sker i regel inget samtal, då överlämning sker genom sjukjournaler från det andra häktet. En läkare besöker häktet en gång i veckan. Telefontolk används vid kontakter med personer som inte talar svenska.

Undersökning och behandling av intagna sker i bostadsrummen. Den sjukvård som erbjuds är av akut karaktär, t.ex. omläggning av sår, behandling av diabetes och högt blodtryck. Vid behov av receptbelagda läkemedel görs en individuell bedömning av läkaren. Man är ytterst restriktiv vid föreskrivandet av narkotikaklassade eller beroendeframkallande preparat. Det är sjuksköterskan som fördelar läkemedel i dosetter. Vårdare överlämnar sedan läkemedlet till den intagna. Den intagna kvitterar mottagandet. Utöver ovan nämnda resurser finns en tandläkare att tillgå i anstalten Borås.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelserna vid besöket. Marita Gustavsson uppgav bl.a. att förutsättningarna för att genomföra medicinsk undersökning och behandling inte är bra. Det finns planer på att göra om ett bostadsrum till undersökningsrum. Marita Gustavsson uppgav vidare att hon befarar att Kriminalvårdens intention att upphöra med Stesolid kan komma att medföra problem vid nedtrappning av narkotikabruk.

Jag har tagit del av protokollet. Vad som framkommit föranleder följande uttalanden från min sida.

Häktet togs i bruk 1967 och genomgick en renovering 1996. Enligt häktesledningen finns det ett stort behov av ommålning och ny inredning i bostadsrummen. Fastighetsägaren ansvarar för detta.

Enligt 1 kap. 4 § häkteslagen (2010:611) ska varje intagen bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Bestämmelsen ger uttryck för de grundläggande värden som ska genomsyra behandlingen. I bestämmelsen ligger bl.a. att intagna ska ha en

god miljö att vistas i. Jag kan inte utifrån vad som redovisas i protokollet uttala mig om huruvida den fysiska miljön i häktet Borås är godtagbar ur humanitär synpunkt. Det framstår emellertid som uppenbart att den kan förbättras.

I sammanhanget vill jag också erinra om att en intagens bostadsrum (förutom i vissa undantagsfall) ska vara utrustat med en anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus.

Vid samtal som förts med intagna har i flera fall påståtts att häktet i brustit i sin skyldighet att lämna information om verkställigheten. Jag finner inte tillräcklig anledning att utreda dessa påståenden närmare, utan nöjer mig med att framhålla vikten av att information om rättigheter och skyldigheter samt om regler och rutiner för häktet kommer alla intagna till del.

Av flera skäl bör det i ett häkte finnas särskilda utrymmen för undersökning och behandling av intagna. Jag noterar att häktet planerar att ordna detta.

Elisabet Fura